

νά φᾶς, νά πιῆς καί νά χορτάσης,
σάν πεινασμένος μουσικός.
Λυστυχισμένε, ἄς ἔχης χάρι,
πάρε δυὸ τρία σπειριὰ σιτάρι!

—Κύρ μύρμηγκα, σ' εὐχαριστῶ.
Στὸ δέντρο εἶναι καλὰ νά μείνω
καί τῆ δροσοῦλα του νά πίνω.
Βασιλικὰ μὲ τρέφει αὐτό.
Δέν τρώω σιτάρι μήτε στάχυ.
Τὰ φαγητὰ στὸ πανηγύρι
κι' ἡ χωριατιά τοῦ νοικοκύρη
βάρος μου στέκουν στὸ στομάχι.
Σὲ πανηγύρια δέν συχνάζω,
μὲ τὸ σκοπὸ μου διασκεδάζω.
Γιατὶ ξοδεύεις τὰ λεφτὰ σου;
Δέν ἔπαιζα τῆς ἀφεντιάς σου.
Ἐμαί ἀπ' τὸν ἥλιο μαγεμένος
στὸ πράσινο κλαράκι ἐδῶ
κι ἀπὸ ψηλὰ διορισμένος
τὸν ἥλιο γιὰ νά τραγουδῶ.
Λοιπόν, τὸ κάλεσμά σου ἄς λείψῃ
τρῶγε, θησαύριζε αὐτοῦ κάτω.
Καθένας ἔχει τὴ δουλειά του,
ἐσὺ στὴν τρύπα, ἐγὼ στὰ ὕψη.

Ὁ συμβολισμὸς τοῦ ποιήματος σκοπεύει φυσικὰ σὲ συγκεκριμένους στόχους— τύπους καὶ καταστάσεις τῆς ἀνθρωπολογίας. Στὸ πρόσωπο τοῦ μύρμηγκα στηλιτεύεται μὲ δριμύτητα, ὄχι καὶ χωρὶς κάποια ἀλαζονικὴ διάθεσι, ἢ νοικοκυρίστικη, μικροαστικὴ ἀντίληψι τῆς ζωῆς μὲ τὴ μιζέρια τῆς, καί τῆ «χωριατιά» σάν κίνησι ἐξωτερικὴ τῆς ψυχῆς τῆς—σὲ μειωτικὴ ἀντιπαραβολή μ' αὐτοὺς ποὺ εἶναι «διορισμένοι» ἀπὸ ψηλὰ, προορισμένοι γιὰ τὰ «ὕψη», ἀνάμεσα στοὺς ὁποίους συγκαταλέγεται καὶ ὁ τζιτζικας σάν ἐκπρόσωπος τῶν καλλιτεχνῶν. Τὸ ποίημα ὡστόσο παρὰ τὶς ἀναμφισβήτητες χάρες του χωλαίνει ἀπ' τὴν πλευρὰ ἀκριβῶς τοῦ ἰδεαλιστικοῦ του φόρτου ποὺ καθιστᾷ προβληματικὴ τὴν προσπέλασι τοῦ μηνύματός του ἀπὸ τὰ παιδιά, τουλάχιστο τοῦ δημοτικοῦ σχολείου

Ἐνα ἄλλο ζήτημα εἶναι ἂν ἐπιτρέπεται, μὲ τὸ πρόσχημα ὄχι πιά τῆς αἰσθητικῆς ἀλλὰ τῆς ἠθικῆς τῶρα σκοπιμότητας, νὰ παραβιάζεται ἢ φυσικὴ τάξι τοῦ κόσμου, ἂν συμβιβάζεται μὲ τὸ αἶτημα τῆς ὑποχρεωτικῆς ἀλήθειας ἢ ἐπέκτασι τῶν ἠθικῶν ἰδιοτήτων τοῦ ἀνθρωπομορφισμοῦ καὶ σὲ περιοχὲς ποὺ τὶς διέπει μιὰ ἄλλη νομοτέλεια. Πιὸ συγκεκριμένα: τί μᾶς ἐπιβάλλει νὰ παραποιήσωμε τὴ βιολογία, νὰ δανείσωμε στὰ ζῶα τὶς ἀρετὲς καὶ τὰ ἐλαττώματά μας, καταστάσεις καὶ ιδιότητες ποὺ ἀλλοιώνουν συχνὰ τὴ βιολογικὴ τους φυσιογνωμία; Εἶναι ἀμφίβολο ἂν ἐξυπηρετῆται ἔτσι ἢ ὁποιαδήποτε δεοντολογία. Τὸ ἴδιο ὕλικὸ προσφέρει ἐξοχες μορφωτικὲς δυνατότητες σὲ μιὰ ἄλλου εἴδους ἀθηντικὴ ἀξιοποίησι. Καὶ οἱ κωμικὲς καταστάσεις τὶς ὁποῖες ἐπιδιώκει ἢ παραμορφωτικὴ μυθοπλασία ἀσφαλῶς εἶναι πειστικώτερες ὅταν πηγάζουν ἀπὸ πραγματικὰ δεδομένα.

Ὁ Παπαντωνίου ἔγραψε πολλὰ ποιήματα μὲ θέματα ἀπὸ τὴν οἰκιακὴ ζωολογία, μὲ προθέσεις φρονηματιστικὲς τὰ περισσότερα. Στὴν ἐντελῶς πρώτη γραμμὴ τοποθετεῖται ὁ «Παπαγάλος», ἕνα ὁλοκληρωμένο ποίημα τοῦ εἴδους ποὺ σατυρίζει

μέ πολλή ἐπιτυχία τὴν ἀνεδαφικότητα καὶ τὴν ἡμιμάθεια—καὶ κατὰ προέκτασιν τὸ κατάντημα τοῦ λογιωτατισμοῦ:

—Κὺρ παπαγάλε, θάχουμε τὴ τύχη
ν' ἀκούσωμε τί λὲς καὶ παραπέρα;
Ὁ παπαγάλος βήχει, ξεροβήχει...
μὰ τί νὰ πῆ; ξανάειπε:—Καλησπέρα!

Στὴν κατηγορία τῶν διδακτικῶν του παιημάτων ἀνήκει καὶ «Ἡ κατάρα τοῦ πεύκου». Πάλι ὁ ἕμμεσος τρόπος φρονηματισμοῦ, τὰ συμπεράσματα θὰ προκύψουν μόνον τους, φορτισμένα μὲ ἔντονος βιωματικὴ καταστάσεις. Αὐτὴ τὴ φορά ἡ σκηνοθεσία εἶναι ἐφιάλτικὴ, ἕνα δλόκληρο δάσος στοιχειώνει κι' ἕνα ἀνελέητο «γιατί» παίρνει ἀπὸ πίσω τὸν καταραμένο. Ὁ λόγος γίνεται ἀσθματικὸς, ὁ στίχος κοφτὸς σὰν τὴν ἀνάσα τοῦ Γιάννη καὶ ὁ μῦθος ἔχει τὴ συνέπεια τῆς εἰμαρμένης. Αἰσθανόμαστε κάτι ἀπ' τὸ δέος τῶν τραγικῶν καταστάσεων:

Μὲ στὸ λιοτύρι, μὲς στὸν κάμπο
νὰ ἕνα δεντροί.
Ξαπλώθη ὁ Γιάννης ἀποκάτω
δροσιὰ νὰ βρῆ.

Τὸ δέντρο παίρνει τὰ κλαδιὰ του
καὶ περπατεῖ!
—Λὲ θ' ἀνασάνω, λέει ὁ Γιάννης,
γιατί; γιατί;

.....
— Νὰ μιὰ βρουσούλα, πιὲ νεράκι
νὰ δροσιστῆς...
Σκύθει νὰ πιῆ νερὸ στὴ βρύση,
στερεῦει εὐθύς.

.....
Πέφτει σὰ δέντρο ἀπ' τὸ πελέκι,
βογγάει βαρειά.
Μακριὰ του στάθηκε τὸ δάσος,
πολὸ μακριὰ...

Ὁ οἶκτος καὶ ὁ ἔλεος εἶναι ἀχρηστὴ πραιμάτεια ἐδῶ, ὅπου τὸ λόγο ἔχει ἡ φυσικὴ δικαιοσύνη. Στὸ παράλληλος ὡστόσο συλλήψεως ποίημά του «Ὁ πόνος τῆς μάνας» ἡ εὐσπλαχνία θὰ παίξῃ πρωτεύοντα ρόλο. Ἡ καρδιά τῆς μάνας, ἀνίκανη ν' ἀντέξῃ κι' ἕνα μόνον παιδικὸ δάκρυ, θὰ λυγίσῃ καὶ θὰ κατευθύνῃ ἀκόμα καὶ τὴ βούλησι τοῦ Θεοῦ:

—Γιὰ χάρι, θε μου, σοῦ ζητῶ
τῆς μάνας του, νὰ μὴν πεθάνῃ,
μὴν τὸ παιδέψῃς ἄλλο, φτάνει,
κι ἄς μοῦ 'καμε πολὺ κακό.
Τιριτιτιό, τιριτιτιό.
Ξέρω ἀπ' τῆς μάνας τὸν καῦμό.

Εἰκονικὸς καὶ παραστατικὸς παραμένει ὁ Παπαντωνίου καὶ ὅταν κινῆται σὲ περιοχὲς θεματικῶς ὀλισθηρὲς σὲ λιγώτερο ἐπιδέξια χέρια, ὅπως εἶναι ὁ πατριωτισμὸς καὶ ἡ θρησκευτικὴ πίστι. Ὁμολογῶ ὅτι δὲν ἔχω συναντήσῃ ωραιότερῃ παιδικὴ προσευχὴ ἀπὸ τὴ «Προσευχὴ τοῦ μικροῦ κοριτσιοῦ» τοῦ Παπαντωνίου.

Θεέ, πού βλέπεις τὰ σπιτάκια
τὰ φτωχὰ σὰν τὸ δικό μου,
στεῖλε στὸ παράθυρό μου
μιὰ φωλιά χελιδονάκια.

Θέ μου, πούχεις ὅλα τ' ἄστρα,
Θέ μου, πούχεις τ' ἀγγελούδια,
κάμε τὴ φτωχή μου γλάστρα
νὰ γεμίση ἀπὸ λουλουδία.

Θέ μου, δώσε μου τὴ χάρι
νάχω δυὸ ἄσπρα περιστέρια,
νὰ τοὺς δίνω ἐδῶ στὰ χέρια
τὸ νερὸ καὶ τὸ σιτάρι.

Μὲ δύο ἀκόμα ποιήματα αὐτῆς τῆς κατηγορίας τερματίζεται ἡ μικρὴ ἐρευνητικὴ μας περιπλάνησι. Χρησιμοποιεῖται καὶ στὶς δύο περιπτώσεις ἓνα πολὺ ἀγαπητὸ στὰ παιδιὰ σύμβολο, τὸ καράβι, μὲ τιμονιέρηδες ἐκθαμβωτικὰ πρόσωπα τοῦ μύθου. Στὸ «Ἐυλογημένο καράβι» ἡ σιγουριά πού ἀπορρέει ἀπὸ τὴν ἀκλόνητη πίστι ἐπιχέει ἓνα μελίγιο φῶς, αἰσθητὸ στὸν ἐλάχισονα τόνο τοῦ ποιήματος:

—Ποῦ πᾶς, καραβάκι, μὲ τέτοιον καιρό;
Σὲ μάχεται ἡ θάλασσα, δὲν τὴ φοβᾶσαι;
Ἄνεμοι σφυρίζουν καὶ πέφτει νερό...
Ποῦ πᾶς, καραβάκι μὲ τέτοιον καιρό;

—Ψηλὰ στὸ ἐκκλησάκι τοῦ βράχου, πού ἀσπρίζει,
γιὰ μένα ἔχουν κάμει κρυφὴ λειτουργία·
ὀρθὸς ὁ Χριστὸς τὸ τιμόνι μου ἀγγίζει,
στὴν πλώρη μου στέκει ἡ Παρθένα Μαρία.

Τὸ ἄλλο, «Τὸ θυμωμένο καράβι», εἶναι ἓνα στοιχειωμένο ἀπὸ πατριωτικὴ ἐκδίκησι καράβι, ὠραῖο σὰν βεγγαλικό:

Σὰν τὸ σύννεφο τρέχει, σὰν ἴσκιος διαβαίνει·
τὰ πανιά του φουσκώνουν στὸ πρῶμο ἀγεράκι.
Κάπου πάει νὰ χιμήξῃ, καθὼς τὸ γεράκι!
Τ' εἶναι κεῖνο στὴ θάλασσα τὴν ἀφρισμένη;

Νάναι τάχα πλεούμενο, νάναι καράβι;
Τρομαγμένα τὰ κύματα φεύγουν μπροστά του.
Μιὰ σηκώνεται ὀρθό, μιὰ βυθίζεται κάτου
μιὰ πηδάει στὸν ἀφρὸ κι ἀπ' τὸν ἥλιον ἀνάβει.

—Πές μου, ἀλήθεια, τῆς θάλασσας εἶσαι στροχειό;
Ποιὰν ἐκδίκησι τρέχεις ἀπόψε νὰ πάρῃς;
Στὸ τιμόνι ποιὸν ἔχεις; Καὶ μοῦπε;
—Ὁ Κανάρης μὲ πηγαίνει στὴ Χιό.

Α. ΒΟΥΓΙΟΥΚΑΣ

ΠΕΙΡΑΜΑΤΙΚΗ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ

ΠΟΡΙΣΜΑΤΑ ΤΕΣΤ ΑΝΑΓΝΩΣΕΩΣ

Πορίσματα ἐκ τῆς ἐρεύνης ἐπιδόσεως
τῶν μαθητῶν εἰς τὴν ἀνάγνωσιν

ὑπὸ ΕΥΘΥΜΙΟΥ ΚΑΣΙΩΛΑ, Β. Ed.
Τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Ἐδιμβούργου

(Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου)

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ

Ἀπὸ τοὺς 352

48	μαθηταὶ	ἦτοι	ποσοστὸν	13%	ἀπήντησεν εἰς 10 ἐρωτήσεις.
64	»	»	»	18,15%	» » 9 »
44	»	»	»	12,5%	» » 8 »
38	»	»	»	10,8%	» » 7 »
32	»	»	»	9,09%	» » 6 »
33	»	»	»	9,37%	» » 5 »
41	»	»	»	11,64%	» » 4 »
21	»	»	»	6%	» » 3 »
17	»	»	»	5%	» » 2 »
14	»	»	»	4%	» » 1 »

Ἐκ τῶν 528 εἰς τοὺς ὁποίους ἐδόθη ἐντολὴ νὰ συνεχίσουν τὴν ἐργασίαν των καὶ μετὰ τὸ τέλος τοῦ 9'

128	μαθηταὶ	ἦτοι	ποσοστὸν	24,25%	ἀπήντησεν εἰς 10 ἐρωτήσεις
134	»	»	»	25,28%	» » 9 »
96	»	»	»	18,18%	» » 8 »
53	»	»	»	10%	» » 7 »
41	»	»	»	7,76%	» » 6 »
36	»	»	»	6,62%	» » 5 »
15	»	»	»	2,65%	» » 4 »
12	»	»	»	2%	» » 3 »
12	»	»	»	2%	» » 2 »
1	»	»	»	0,19%	» » 1 »

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ — ΚΡΙΣΕΙΣ — ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Κρίνοντες τὰ ἀνωτέρω ἀποτελέσματα, παρατηροῦμεν τὰ ἑξῆς:

I. Τὸ ποσοστὸν τῶν μαθητῶν οἱ ὅποιοι ἔδωσαν ὀρθὰς ἀπαντήσεις εἰς περισσότεράς τῶν πέντε (5) ἐρωτήσεων εἶναι δυσαναλόγως μεγαλύτερον τοῦ ποσοστοῦ

τῶν μαθητῶν οἱ ὅποιοι ἔδωσαν ὀρθὰς ἀπαντήσεις εἰς ὀλιγωτέρας τῶν πέντε (5) ἐρωτήσεων.

2. Τὸ ποσοστὸν τῶν μαθητῶν οἱ ὅποιοι ἐπέτυχον πλήρη ἢ σχεδὸν πλήρη κατανόησιν τοῦ κειμένου, δηλαδὴ ἀπήντησαν ὀρθῶς εἰς 9 ἢ 10 ἐρωτήσεις, εἶναι τετραπλάσιον τοῦ ποσοστοῦ τῶν μαθητῶν οἱ ὅποιοι ἔδωσαν ὀρθὰς ἀπαντήσεις μόνον εἰς 1 ἢ 2 ἐρωτήσεις.

3. Ἄν λάβωμεν ὑπ' ὄψιν μας τὸν χρόνον, τὸ ποσοστὸν τῶν μαθητῶν οἱ ὅποιοι ἠρίστευσαν ἀνεβαίνει εἰς 42,5%. Ἐξ αὐτοῦ συμπεραίνομεν ὅτι οἱ μαθηταί μας ὑστεροῦν εἰς τὴν ταχύτητα κατανοήσεως καὶ ἐργασίας.

4. Ὑπάρχει σημαντικὸν ποσοστὸν μαθητῶν οἱ ὅποιοι δὲν κατανοοῦν πλήρως αὐτὸ τὸ ὅποιον διαβάζου.

5. Ἡ ἐκτέλεσις τοῦ τέστ ὑπὸ τῶν μαθητῶν τῆς Δ' τάξεως δύναται νὰ θεωρηθῆ λίαν ἐπιτυχής. Πρέπει ὅμως νὰ ληφθῆ ὑπ' ὄψιν ὅτι τὸ τέστ τοῦτο ἔχει σταθμισθῆ διὰ παιδιὰ ἡλικίας 6-9 ἐτῶν. Τὰ παιδιὰ ὅμως τῆς Δ' τάξεως ἔχουν συμπληρώσει τὸ 9ον ἔτος καὶ ἀγοῦν τὸ 10ον ἔτος τῆς ἡλικίας των. Τότε γιατί ἐδόθη τὸ τέστ εἰς παιδιὰ 10 ἐτῶν καὶ δὲν ἐδόθη εἰς παιδιὰ 9 ἐτῶν καὶ κάτω;

Ἐλήφθη ὑπ' ὄψιν τὸ γεγονός ὅτι οἱ Ἀγγλοὶ μαθηταί τῶν 9 ἐτῶν διανύουν τὸ 4ον σχολικὸν ἔτος, ἐνῶ οἱ ἰδικοί μας μαθηταί τῶν 9 ἐτῶν εὐρίσκονται εἰς μειονεκτικὴν θέσιν ἀπέναντι τῶν Ἀγγλῶν συνομηλικῶν των καθ' ὅσον ἔχουν ἑνὸς ἔτους ὀλιγωτέραν πείραν. Ὅμως παραμένει γεγονός ὅτι ὁ χρονικῶς μεγαλύτερος ὁμαλὸς μαθητὴς εἶναι διαγνωστικῶς μεγαλύτερος. Ἀπομένει τώρα νὰ δοθῆ τὸ τέστ εἰς μαθητὰς ἡλικίας 9 ἐτῶν διὰ νὰ διαπιστωθῆ καὶ ἐκτιμηθῆ ἡ ἐπίδοσις των.

6. Ὑπάρχει καὶ ἓνα ποσοστὸν καθυστερούντων. Πρὸς αὐτοὺς πρέπει νὰ στραφῆ ἡ προσπάθεια τῶν διδασκάλων. Νὰ βοηθηθοῦν οἱ μαθηταί αὐτοὶ νὰ ὑπερνικήσουν τὰς δυσκολίας τὰς ὁποίας συναντοῦν καὶ νὰ παρακολουθήσουν τοὺς ἄλλους. Ἐδῶ ὑπάρχει πεδίου ἐρεῦνης διὰ τὸν διδάσκαλον. Θὰ πρέπη νὰ διαγνώσῃ τὰ αἷτια τῆς καθυστερήσεως αὐτῆς, δηλ. Τί φταίει; Εἰς τί ὀφείλεται ἡ καθυστέρησις. Εἰς τὸν μαθητήν; Εἰς τὴν μέθοδον διδασκαλίας; Εἰς αἷτια ψυχικά; Φυσικά μειονεκτήματα κ.λ.π.

Ε'. ΤΛΕΙΣ.

Τὸ δεῦτερον τέστ σιωπηρᾶς ἀναγνώσεως τὸ ὅποιον ἐχρησιμοποιήθη κατὰ τὴν ἔρευναν ἦτο τὸ πρῶτον τέστ σιωπηρᾶς ἀναγνώσεως τοῦ Shonnell. Ἦμπορεῖ νὰ δοθῆ εἰς μαθητὰς ἡλικίας 9-12 ἐτῶν, ἀλλὰ ἐπειδὴ κατεσκευάσθη διὰ νεωτέρους μαθητὰς ἐδόθη εἰς τοὺς μαθητὰς τῆς Ε' τάξεως τῶν ἰδίων σχολείων καὶ ἐξητάσθησαν 880 μαθηταί.

Τὸ τέστ αὐτὸ ἀποτελεῖται ἀπὸ εἴκοσι (20) γλωσσικά προβλήματα ποὺ θὰ ἠμποροῦσε κανεὶς νὰ τὰ ὀνομάσῃ γρίφους καὶ ἀπὸ τὰ ὁποῖα τὰ δύο πρῶτα εἶναι εἰσαγωγικά καὶ λύνονται διὰ συνεργασίας δασκάλου καὶ μαθητῶν, διὰ νὰ συνηθίσουν οἱ μαθηταί εἰς αὐτοῦ τοῦ εἴδους τὴν ἐργασίαν καὶ νὰ μὴν χάνουν τὸ θάρρος των. Μετὰ τὴν λύσιν τῶν δύο πρώτων γρίφων, δίδεται ἐντολή εἰς τοὺς μαθητὰς νὰ συνεχίσουν τὴν λύσιν τοῦ τέστ εἰς 9' λεπτά.

Εἰς ἓνα ἀριθμὸν μαθητῶν ἐδόθη ἐντολή νὰ συνεχίσουν μέχρις ὅτου τελειώσουν ἀφοῦ σημειώσουν τὸ σημεῖον εἰς τὸ ὅποιον εὐρίσκονται κατὰ τὸ τέλος τοῦ 9ου λεπτοῦ. Ὅλοι οἱ μαθηταί πλὴν τεσσάρων ἔλυσαν περισσότερους ἀπὸ ἓνα γρίφους καὶ μόνον ἓνας ἀπέτυχε πλήρως.

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ. Α'. Ἐντὸς τοῦ δοθέντος χρόνου τῶν 9' λεπτῶν τῆς ὥρας.

1	γρίφον	ἔλυσαν	ὀρθῶς	4	μαθηταὶ	ἦτοι	0,45%
2	γρίφους	»	»	22	»	»	2,45%
3	»	»	»	49	»	»	5,5%
4	»	»	»	42	»	»	4,73%
5	»	»	»	60	»	»	6,76%
6	»	»	»	87	»	»	9,81%
7	»	»	»	98	»	»	11%
8	»	»	»	88	»	»	9,92%
9	»	»	»	67	»	»	7,57%
10	»	»	»	67	»	»	7,75%
11	»	»	»	77	»	»	8,7%
12	»	»	»	51	»	»	5,75%
13	»	»	»	37	»	»	4,17%
14	»	»	»	46	»	»	5,19%
15	»	»	»	50	»	»	5,64%
16	»	»	»	27	»	»	3%
17	»	»	»	11	»	»	1,24%
18	»	»	»	2	»	»	0,22%
19	»	»	»	1	»	»	0,11%

Β'. Τὰ ἀποτελέσματα τῶν μαθητῶν οἱ ὁποῖοι εἰργάσθησαν καὶ μετὰ τὴν ἐκπνοὴν τοῦ χρόνου τῶν 9' λεπτῶν.

4	γρίφους	ἔλυσαν	ὀρθῶς	4	μαθηταὶ	ἦτοι	1%
5	»	»	»	13	»	»	3,38%
6	»	»	»	8	»	»	2,05%
7	»	»	»	12	»	»	3,12%
8	»	»	»	19	»	»	5%
9	»	»	»	38	»	»	9,9%
10	»	»	»	29	»	»	7,3%
11	»	»	»	46	»	»	12%
12	»	»	»	50	»	»	13%
13	»	»	»	45	»	»	11,7%
14	»	»	»	49	»	»	12,7%
15	»	»	»	45	»	»	11,7%
16	»	»	»	17	»	»	4,42%
17	»	»	»	9	»	»	2,3%

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ—ΚΡΙΣΕΙΣ—ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

1. Ἡ ἐπίδοσις τῶν μαθητῶν ἐντὸς τοῦ δοθέντος χρόνου τῶν 9' λεπτῶν ὑστερεῖ κατὰ πολὺ τῆς ἐπιδόσεως τῶν μαθητῶν οἱ ὁποῖοι εἰργάσθησαν πέραν τοῦ δοθέντος χρόνου. Συνεπῶς οἱ μαθηταὶ μας δὲν ἔχουν συνηθίσει νὰ ἐργάζωνται μὲ ταχύτητα καὶ ὑστεροῦν εἰς ἱκανότητα ταχείας ἀντιλήψεως καὶ κατανοήσεως.

2. Ὁ πίνακας ἀποτελεσμάτων ἐντὸς τοῦ δοθέντος χρόνου παρουσιάζει ὁμαλὴν κατανομὴν τῶν ἐπιδόσεων μὲ τὸ συγκριτικῶς μεγαλύτερον ποσοστὸν εἰς τὸ κέν-

τρον μεταξύ 4 και 15 γρίφου και με ελάχιστον ποσοστόν εις δύο αντίθετα άκρα. (βλέπε πίνακα.)

3. Τήν αὐτήν περίπου εικόνα παρουσιάζει και ὁ πίνακας ἀποτελεσμάτων τῶν μαθητῶν ποὺ εἰργάσθησαν πέραν τοῦ δοθέντος χρόνου.

4. Τὸ γεγονός ὅτι μόνον δύο μαθηταὶ ἀπὸ τοὺς 836 κατώρθωσαν νὰ λύσουν ὅλα τὰ γλωσσικὰ προβλήματα, ἐντὸς τῶν χρονικῶν προθεσμιῶν και πέραν τοῦ δοθέντος χρόνου, δὲν εἶναι καθόλου ἱκανοποιητικόν και πρέπει νὰ μᾶς ἀνησυχῆ. Ἀκόμη τὸ ὅτι μόνον 4 (1,24%) τῶν μαθητῶν ἔλυσαν 17 γλωσσικὰ προβληματάκια και 3% ἔλυσαν 16 ἀπ' αὐτά, ἢ τὸ γεγονός ὅτι 4% τῶν μαθητῶν ἔλυσαν πλεόν τοῦ ἡμίσεος τῶν γλωσσικῶν προβλημάτων δὲν εἶναι καθόλου ἱκανοποιητικόν. Ἄλλωστε τὰ γλωσσικὰ προβλήματα τῶν τέσθ εἶναι τόσο ἀπλᾶ ὥστε δὲν δικαιολογεῖται ἡ τόσο χαμηλὴ ἐπίδοσις τῶν μαθητῶν. Ἀπὸ αὐτὸ τὸ γεγονός συμπεραίνομεν ὅτι οἱ μαθηταὶ μᾶς δὲν εἶναι τόσο καλὸι εἰς τὴν ἀνάγνωσιν ὅσον φανταζόμεθα, διότι ἀποδεικνύεται ὅτι δὲν κατανοοῦν αὐτὸ τὸ ὅποιον ἀναγιγνώσκουν.

5. Τὸ γεγονός τοῦτο, μᾶς δίδει τὸ δικαίωμα νὰ εἰποῦμε ὅτι οἱ μαθηταὶ δὲν ξέρουν νὰ διαβάσουν και δὲν χρησιμοποιοῦν ἐκείνο τὸ ὅποιον διαβάζουν διὰ τὴν καλλιέργειαν τῆς σκέψεώς των.

6. Λόγω τῆς χαμηλῆς ἐπιδόσεως ἢ ἀναγνωστικῆς ἡλικίας τῶν μαθητῶν, ὄχι μόνον δὲν εἶναι ἀνώτερη ἀπὸ τὴν χρονικὴν τῶν ἡλικίαν, ἀλλὰ δι' ἓν μεγάλον ποσοστόν ἐξ αὐτῶν δὲν εἶναι οὔτε ἴση. Εἶναι κατὰ πολὺ κατωτέρα εἰς πάρα πολλάς δὲ περιπτώσεις ἢ διαφορά μεταξύ χρονικῆς και ἀναγνωστικῆς ἡλικίας ἀνέρχεται ἀπὸ 2 ἕως 5 ἔτη.

ΤΑΞΙΣ ΣΤ'

Τὸ 3ον τέσθ τὸ ὅποιον ἐπίσης ἐχρησιμοποιήθη κατὰ τὴν ἔρευναν ἦτο τὸ Β'. τέσθ σιωπηρᾶς ἀναγνώσεως τοῦ διαρκείας 15' λεπτῶν τῆς ὥρας. Τὸ τέσθ τοῦτο κατεσκευάσθη διὰ μεγαλυτέρους μαθητάς και διὰ τοῦτον ἀκριβῶς τὸν λόγον ἐχρησιμοποιήθη εἰς τὴν ΣΤ'. τάξιν.

Ἐξητάσθησαν 861 μαθηταὶ τῆς τάξεως αὐτῆς τῶν σχολείων. Εἰς τοὺς 486 ἐξ αὐτῶν ἐδόθη ἐντολὴ νὰ συνεχίσουν τὴν ἐργασίαν των και μετὰ τὴν ἐκπνοὴν τῶν 15' λεπτῶν.

Τὸ Β'. τέσθ σιωπηρᾶς ἀναγνώσεως εἶναι διαφορετικόν ἀπὸ τὰ προηγούμενα και ἀπαιτεῖ καταβολὴν μεγαλυτέρας δυνάμεως διὰ τὴν λύσιν του. Ἀποτελεῖται ἀπὸ 20 παραγράφους ἀπὸ τὰς ὁποίας λείπουν δύο, και εἰς δύο ἀπὸ αὐτάς, τρεῖς λέξεις. Τὰ κενὰ σημειοῦνται διὰ κεφαλαίων γραμμᾶτων Α, Β, Γ.

Αἱ λέξεις αἱ ὁποῖαι λείπουν εὑρίσκονται τοποθετημέναι μεταξύ ἄλλων λέξεων αἱ ὁποῖαι ἀποτελοῦν σειρᾶς και εἶναι τυπωμέναι κάτω ἀπὸ κάθε παράγραφον.

Εἰς τὴν ἀρχὴν κάθε σειρᾶς εἶναι τὰ γράμματα Α, Β, Γ, ἀντιστοίχως. Ἡ λέξις ἢ ὁποῖα λείπει ἀπὸ τὸ κενὸν Α'. εὑρίσκεται μεταξύ τῶν λέξεων τῆς σειρᾶς Α. Ἡ λέξις ἢ ὁποῖα λείπει ἀπὸ τὸ Β'. εὑρίσκεται μεταξύ τῶν λέξεων τῆς σειρᾶς Β. και ἢ λέξις ἢ ὁποῖα λείπει ἀπὸ τὸ κενὸν Γ. εὑρίσκεται μεταξύ τῶν λέξεων τῆς σειρᾶς Γ.

(συνέχεια εἰς τὸ ἐπόμενον)

ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ

Η ΣΥΝΤΑΞΙΣ ΣΥΓΧΡΟΝΟΥ ΑΝΑΛΥΤΙΚΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΥ Β. ΚΥΡΙΑΖΟΠΟΥΛΟΥ

Πτυχιούχου τῶν Παιδ. καὶ τῆς Ψυχολογίας τοῦ Παν)μίου Λονδίνου

(Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου)

Ἡ σύνδεσις αὐτὴ δὲν ἀφορᾷ μόνο τὶς γνώσεις ἀλλὰ καὶ τὶς δεξιότητες. Ἡ καλλιέργεια τοῦ σχολικοῦ κήπου, τὸ κτίσιμο μὲ τοῦδρα καὶ πέτρες, ἡ χρήσις ἐργαλείων διαφόρων ἐπαγγελματίων ὡς ὑποδηματοποιοῦ, ράπτου, κουρέως, οἰκοδόμου, ἤλεκτρολόγου κλπ. ἡ σύνδεσις καὶ ἡ ἀποσύνδεσις μιᾶς πρίζας, ἐνὸς πορτατίφ, ἐνὸς τηλεφώνου, ἐνὸς γραμμοφώνου, μιᾶς κουρευτικῆς μηχανῆς, ἐνὸς μικροῦ ποδηλάτου, ἐνὸς ὠρολογίου κλπ. ἡ ἀπλῆ ἤλεκτρολογικὴ ἐγκατάστασις ἢ μηχανολογικὴ σύνδεσις ἐνὸς μηχανήματος, ἢ ἐξάσκησις στὴ γραφομηχανή, τὴν ἀριθμομηχανή, ἢ κατασκευὴ ἀπλῶν ὀργάνων καὶ ἡ ἐκτέλεσις μ' αὐτὰ διαφόρων πειραμάτων, (14) ἢ χρήσις τοῦ βαρομέτρου, θερμομέτρου, ἡλιακοῦ ὠρολογίου, ἢ ζωγραφικῆ, ἢ χειροτεχνίας, ὅλα αὐτὰ πρέπει ν' ἀναγνωρισθοῦν ὡς μιὰ ἀνάγκη τῆς τεχνικῆς ἐποχῆς, γὰρ νὰ ὑπερπηθῶμε τὸν τεχνικὸ ἀναλφαθήτισμὸν καὶ ν' ἀνταποκριθῶμε στὶς ἀπαιτήσεις τῆς Ἡνωμένης Εὐρώπης. Οἱ ἐργασίαι αὐτὲς ὄχι μόνο καλλιεργοῦν πολυμερεῖς δεξιότητες καὶ εἰσάγουν στὸ κατώφλι τῆς ἐπιστήμης ἀλλὰ καὶ ἐξάπτουν τὴν ἐπιστημονικὴ φαντασίαν τοῦ ἀτόμου καὶ παρουσιάζουν τὴν ρεαλιστικὴν ὄψιν τῆς ζωῆς. Ἐπι πλεόν εἶναι ὁ καλύτερος ἀνιχνευτὴς στὴν ἀνακάλυψιν τῶν ταλέντων καὶ ἰδιοφυϊῶν, ὁ φωτεινότερος ὁδηγὸς στὸν κατάλληλον ἐπαγγελματικὸν προσανατολισμὸν τῶν νέων, ὁ βασικώτερος συντελεστὴς στὴν καλύτερην προσαρμογὴν τοῦ ἀτόμου στὴ σύγχρονον ἐποχὴν.

Ἡ ἐκλογὴ καὶ ἡ κατὰ τάξεις κατάταξις τέτοιων ἀπασχολήσεων, ἀλλὰ καὶ γενικώτερα ἡ ἐκλογὴ καὶ ἡ διάταξις τῆς ὕλης τοῦ ἀναλυτικοῦ προγράμματος, δὲ θὰ πρέπει νὰ γίνῃ κοντόφθαλμα ἀλλὰ μὲ τὴν εὐρύτερην ἐνατένισιν τοῦ προβλήματος. Ἡ προοπτικὴ π.χ. τῆς ἀναποτρέπτου ἐπεκτάσεως τῆς ὑποχρεωτικῆς φοιτήσεως θὰ πρέπει νὰ ληφθῇ ὑπ' ὄψιν. Ἡ προοπτικὴ αὐτὴ ἀφορᾷ ἕνα κοντινὸν μέλλον καὶ προέρχεται ἀπὸ τὴν κραυγαλέαν ἀπαιτήσιν τῆς πυρηνικῆς ἐποχῆς μας γιὰ περισσότερην μόρφωσιν τοῦ πληθυσμοῦ, ἀπὸ τὸν ὀξύ ἀνταγωνισμὸν μεταξὺ τῶν ἐθνῶν γιὰ τὸ ἀνάβασιμα τῆς μορφωτικῆς στάθμης των, ἀπὸ τὸ μετασχηματισμὸν τέλος τῶν Ἡπειρῶν καὶ τὴν παγκόσμιαν ἀναδημιουργίαν, ἀπὸ τὴν ἔνωσιν τῶν κρατῶν σὲ εὐρύτερους συνασπισμοὺς, ἀπὸ τὴν ἀφύπνισιν τῶν ὑπαναπτύκτων. Ἡ ἐπέκτασις τῆς ὑποχρεωτικῆς φοιτήσεως θὰ πρέπει, κατὰ τὴν γνώμην τοῦ γράφοντος, νὰ πραγματοποιηθῇ κατὰ τρία χρόνια ὥστε νὰ ὑπάρξῃ κάποια ἀντιστοιχία γνώσεων καὶ προσόντων πρὸς τὴν πρώτην βαθμίδα τοῦ γυμνασίου.

Μὲ τὴν ἐπέκτασιν θὰ προκύψῃ βέβαια ζήτημα εἰδικῶν, ἰδιαίτερα γιὰ τὶς τελευταῖες τάξεις, γιὰ νὰ διδάξουν τὴν ποικιλίαν τῶν πρακτικῶν γνώσεων καὶ δεξιοτήτων. Ἀπὸ μία τέτοια κατανομὴ τῆς ὕλης θὰ προκύψῃ ὀξύ τὸ πρόβλημα τῆς συνδέσεως τῶν γνώσεων καὶ ὡς ἐκ τούτου θὰ χρειασθῇ ἡ μελέτη ὠρισμένων παραγόντων καὶ ἡ λήψις ὠρισμένων μέτρων γιὰ τὴν σύνδεσιν αὐτὴν, ἂν καὶ σ' αὐτὸ πολὺ θὰ βοηθήσῃ ἡ ὠριμότης τῶν παιδιῶν.

4. Κατάλληλος χρησιμοποίησις τοῦ ἐλεύθερου χρόνου. Ἐνα σύγχρονο πρόγραμμα πρέπει ν' ἀντιμετωπίσῃ τὸ πρόβλημα τοῦ ἐλεύθερου χρόνου (9). Καθὼς ἡ μηχανὴ καὶ ὁ αὐτοματισμὸς ἀπελευθερώνουν ὄλο καὶ περισσότερο τὸν ἄνθρωπο ἀπὸ τὴν κοπιαστικὴν δουλειάν καὶ τοῦ παρέχουν ὄλο καὶ περισσότερο ἐλεύθερο χρόνο, τὸ σχολεῖο καλεῖται νὰ διδάξῃ τὴν κατάλληλον χρησιμοποίησιν τοῦ χρόνου αὐτοῦ. Ὁ ἐλεύθερος χρόνος ἂν χρησιμοποιηθῇ γιὰ ἀνώτερες ἀπασχολήσεις καὶ γιὰ κοινωνικὰς ἐκδηλώσεις, μπορεῖ ν' ἀποβῇ βάθρο ἀνατάσεως καὶ ἐξανθρωπισμοῦ, ἀλλοιῶς θὰ καταλήξῃ νὰ γίνῃ «μητέρα πάσης κακίας» καὶ αἰτία ἀντικοινωνικῆς συμπεριφορᾶς.

Τὰ ἐλεύθερα ἀναγνώσματα, οἱ προφορικὰς ἀνακοινώσεις, τὰ λογοτεχνικὰ δημιουργήματα, ἡ ἐκδοσις μαθητικοῦ περιοδικοῦ ἢ ἐφημερίδος, ἡ δραματοποιήσις, οἱ σχολικὲς γιορτὲς, ὁ χορὸς, ἡ μουσικὴ, ἡ ζωγραφικὴ, ἡ χειροτεχνία ἐν γένει ἢ αἰσθητικὴ καλλιέργεια, οἱ ἐπισκέψεις ἐν μουσεῖοις, ἐν ἐργαστήριοις, ἐν καταστήματι, οἱ συλλογὲς Φυσ. Ἱστορίας καὶ λαογραφικοῦ ὕλικου, (15) ἢ ὀργάνωσις σχολικοῦ μουσείου, οἱ περίπατοι ἐν δρυμῶ, ἐν ἀγρῶ, ἐν θάλασσῃ, ἐν διαφόροις ἐποχῆς γιὰ τὴν γνωριμίαν τῆς Ἑλληνικῆς γῆς. Τὰ ὁμαδικὰ παιγνίδια, ἡ κωπηλασία, τὸ φάρμακον, ἡ περιποίηση φυτῶν καὶ ἀνθῶν ἐν κήπῳ καὶ ἐν γλάστρῃ, τὸ ζωοτροφεῖο, τὸ ἐνυδρεῖο, ἡ κυψέλη, οἱ μεταξοσκώληκες, ἡ ἀσκήσις ἐν νοικοκυρίῳ, οἱ καλὲς ὑγιεινὲς συνήθειαι, πού ἔχουσι μεγαλύτερη ἀξίαν ἀπὸ τὴν διδασκαλίαν τῆς Ὑγιεινῆς, ἢ καλλιέργεια τοῦ χαρακτῆρος ἐν εὐκαιρίαις ἔξω ἀπὸ τὰ καθημερινὰ μαθήματα μέσα ἐν σχολικῇ ζωῇ, ἢ ἀσκήσις ἐν καλοῖς καὶ εὐγενεῖς τρόποις, ἐν καλῇ μεταχειρίσει τῶν ζώων, ἢ ἀσκήσις ἐν ἐγκράτειᾳ, ἐν αὐτοπειθαρχίᾳ, ἐν τάξει καὶ ἐν ἀκρίβειᾳ, ἢ ἀσκήσις ἐν συναίσθησιν τοῦ καθήκοντος, ἐν ἀμύλλῃ καὶ ἐν συνεργασίᾳ, καὶ ἐν γένει οἱ παντὸς εἴδους δημιουργικὲς δραστηριότητες, πού μποροῦμε νὰ τίς ἀποκαλέσωμε «ἐξωπρογραμματικὰς», εἶναι συντελεστὲς καλῆς χρησιμοποίησεως τοῦ ἐλεύθερου χρόνου.

Διὰ τοῦ τρόπου αὐτοῦ ἐπιτυγχάνεται ζωντανὴ φυσικὴ καὶ ἀβίαστος μάθησις ἀφ' ἑνὸς καὶ ἀφ' ἑτέρου πολὺπλευρὸς καλλιέργεια τῶν δεξιοτήτων. «Μάθησις διὰ τῆς πράξεως», «Learning by doing»³ εἶναι τὸ ἀξίωμα τοῦ Dewey πού περιέχει μεγάλη ἀλήθειαν.

5. Ἡ ἀσκήσις ἐν δημοκρατικῶ, ἐν ἔθνεσιν καὶ ἐν χριστιανικῶ τρόποις ζωῆς καὶ ἡ ἐδραίωσις ἠθικῶν ἀξιών καὶ ὀρθῶν διαθέσεων πρέπει νὰ ἐμπίπτουσι ἐν τοῖς σκοποῖς τοῦ σχολείου. Τὸ Ἑλληνικὸν σχολεῖο, ὅμως, φέροντας τὸ ἀσκήσιον βάρος ἐνὸς ὑπερφορτωμένου προγράμματος, δὲν ἔχει διαθέσιμον χρόνον γιὰ μιὰ τέτοια ἀσκήσιον. Οἱ δὲ πολιτικὲς, ἔθνικὲς καὶ θρησκευτικὲς γνώσεις, ἂν δὲν σφρηλατηθοῦν πᾶν ὅσον ἐν τῇ πράξει καὶ ἐν καθημερινῶν βιώματι τῆς σχολικῆς καὶ κοινωνικῆς ζωῆς, μένουσι, ὡς γνωστόν, γνώσεις νεκρῆς.

6. Ἡ ἀδιάκοπος ἀσκήσις ἐν προφορικῶ λόγῳ γιὰ μιὰ καθαρὴν, λεπτὴν καὶ πολιτισμένην ὁμιλίαν τῆς νεοελληνικῆς γλώσσας εἶναι μιὰ ἐπιτακτικὴ ἀνάγκη τῆς ἐποχῆς ἐν ἐξουδετέρωσι παραγόντων ὅπως τὸ ραδιόφωνον, ὁ κινηματογράφος, ἡ τηλεόρασις κλπ., πού ἀναγκάζουσι τὸν ἄνθρωπον ἐν ὁμαδικῇ σιγῇ γιὰ πολλὰς συνεχεῖς ὥρας.

Ἡ ζωντανὴ ὁμιλία κινητοποιεῖ τὸ νοῦν, δίνει λάμψιν καὶ ταχύτητα ἐν σκέψει, καλλιεργεῖ τὸν διάλογον καὶ τὸ κριτικὸν πνεῦμα, δημιουργεῖ τὸν πολιτισμένον συζητητὴν. Ἡ δὲ ἀνθρωπίνη γλώσσα εἶναι τὸ ὄργανον, πού ἀποκαλύπτει, κατὰ μέγαν μέρος, τὴν προσωπικότητα τοῦ ἀτόμου. Ἄλλ' ἡ ἀξία τοῦ προφορικοῦ λόγου γιὰ τὴν στοιχειώδη Ἐκπαίδευσιν δὲν ἔχει, δυστυχῶς, κατανοηθῆναι ὅσον πρέπει. Δὲν εἶναι συνεπῶς ἐκπληκτικὸν γιὰ τὴν κοινωνίαν μας ὑποφέρει ἀπὸ τὴν ἔλλειψιν καλῶν συζητητῶν καὶ κατ' ἀκολουθίαν ἀπὸ τὴν ἔλλειψιν συνεργασίας καὶ κατανοήσεως μεταξὺ

τῶν ἀτόμων. Ἡ εἰσαγωγή τῶν ἐλευθέρων ἀνακοινώσεων στό πειραματικό τοῦ Πανεπιστημίου εἶχε λαμπρά ἀποτελέσματα.

7. Ἡ ἐκμάθησι ξένων γλωσσῶν. Ἡ ἐκμηδένισις τῶν ἀποστάσεων καί τάσις γιά ἐνοποίηση τῶν Ἑπείρων καί ιδιαίτερα γιά τή χώρα μας ἢ ἔνταξις τῆς στήν ἔνωσι τῶν Κρατῶν τῆς Εὐρωπαϊκῆς Κοινῆς Ἀγορᾶς, ἐπιβάλλουν τήν ἐκμάθησι μιᾶς ἢ δύο ξένων γλωσσῶν. Πλείστοι γονεῖς, ἀκόμα καί ἀπό ἐκείνους ποῦ ἀντιμετωπίζουν οἰκονομικές δυσχέρειες, στέλλουν τά παιδιά τους σέ σχολεῖα ξένων γλωσσῶν, ἀψηφώντας τά ἀκριβὰ δίδακτρα. Ἡ πολιτεία, ἂν καί θρῖσκεται ἐμπρός σέ μιᾶ συγκεκριμένη κατάστασι, ἀμελεῖ νά ἱκανοποιήσῃ αὐτή τήν ἐπείγουσα ἀνάγκη, ἀφήνοντας τήν πρωτοβουλία στήν ἰδιωτική ἐπιχείρησι, ποῦ βλέπει τὸ παιδί ὡς πεδῖον ἐκμεταλλεύσεως καί ἀγνοεῖ τήν παιδαγωγοῦσα διδασκαλία. Ἀπό τὸ ἄλλο μέρος στερεῖ τά ἀγροτόπαιδα καί τά φτωχά παιδιά αὐτῆς τῆς εὐκαιρίας.

Ἐδῶ ὅμως προκύπτει τὸ μεγάλο πρόβλημα: Πῶς εἶναι δυνατό, χωρὶς νά καταργηθῆ κανένας τομεύς γνώσεων, χωρὶς νά ἀποβληθῆ κανένα μάθημα, ποῦ διδάσκεται μέχρι σήμερα, νά προσθέσωμε ἐπὶ πλέον χρόνο γιά τή γλωσσική καλλιέργεια (ἄσκησι στὸν ἑλληνικό προφορικό λόγο ἀφ' ἑνὸς καί ἐκμάθησι ξένων γλωσσῶν ἀφ' ἑτέρου), καί ἰδιαιτέρως χρόνο καί μάλιστα χρόνο σεβαστὸ γιά τίς κοινωνικές σχέσεις καί τήν κοινωνική προσαρμογή, χρόνο γιά τίς παντοῖες τεχνικές καί πρακτικές δραστηριότητες καί τίς ἀμέτρητες ἐξωπρογραμματικές ἀπασχολήσεις ποῦ ἀναφέραμε; Καί ποῦ θά φθάσωμε ἔτσι ἂν στό βαρυφορτωμένο πρόγραμμα τοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου προσθέσωμε, κοντὰ στήν «Ἀγωγή τοῦ Πολίτου», ποῦ εἰσήχθη τελευταῖα, καί Ὑγιεινὴ καί μερικοὺς ἀκόμη χειροτεχνικοὺς κλάδους ὅπως χαρτοτεχνία, ξυλοτεχνία, συρματοτεχνία, σιδηροτεχνία καί πλεκτική καί παγκόσμια ἱστορία γιά συμβολή στή διεθνή κατανόησι, καί, φυσικά, τοὺς νεώτερους κλάδους τῆς Φυσικῆς, τῶν Μαθηματικῶν, τῆς Χημείας, τίς νεώτερες γνώσεις τῆς Ἑλληνικῆς Ἱστορίας κλπ.; Καί πῶς εἶναι δυνατό νά μιλάμε, μὲ ὄλο αὐτὸ τὸ ἄγχος τῆς ἐλλείψεως χρόνου γιά ἐξοικονόμησι «χρόνου ἐλεύθερου» καί γιά ἐξωπρογραμματικές ἀπασχολήσεις; Καί ποῦ θά βρεθῆ περίσσιος χρόνος γιά τακτική συνεργασία μὲ τοὺς γονεῖς;

Ἐδῶ θά πρέπη νά κατανοηθῆ ὅτι θά ἦταν μωρία ἢ ὑπόδειξις τῆς γνώσεως τοῦ σύμπαντος στίς λεπτομέρειές του. Ἡ ἀπεραντωσύνη τῆς φύσεως καί ἡ ἀνεξάντλητος πηγὴ τοῦ ἀνθρωπίνου πολιτισμοῦ δὲν εἶναι ἀφομοιώσιμα ἀπὸ τήν ἀνθρωπίνη διάνοια καί πολὺ περισσότερο ἀπὸ τή διάνοια τοῦ ἀνωρίμου καί ἀπείρου ἀνθρώπου. Ἀλλὰ ἄς θυμηθοῦμε ὅτι τὸ νέκταρ ἦταν ἡ ἐκλεκτὴ τροφή τῶν θεῶν. Ἦταν ἡ μαγικὴ τροφή, ποῦ δὲ θάραινε τή χώνευσι. Στήν ποιότητα καί ὄχι στήν ποσότητα ἀνήκει ἡ σοφία.

Ἡ λύσις λοιπὸν τοῦ προβλήματος εἶναι ἡ ἑξῆς :

1. Νά τεθῆ ἐπὶ τάπητος ὄλο τὸ ὕλικὸ παλῆθ καί νέο καί νά κρατηθῆ μόνο ἓνα ἐλάχιστο μέρος, τὸ πιὸ ἀξιο, τὸ πιὸ σημαντικό. Κάποια στάθμισι τοῦ ὕλικου αὐτοῦ πάνω στήν πνευματικὴ ἱκανότητα τῶν παιδιῶν καί στὰ ἐνδιαφέροντά του εἶναι ἀπαραίτητη. Σκοπὸς τοῦ σχολείου δὲν εἶναι νά ἐξαντλήσῃ τήν κάθε ἐπιστήμη. Σκοπὸς του εἶναι ν' ἀναπτύξῃ ἄπειρα διαφέροντα καί νά δώσῃ ποικίλα ἐρεθίσματα γιά συνεχῆ μάθησι καί ἐργασία. Σκοπὸς του δὲν εἶναι νά δώσῃ μεγάλη ποσότητα γνώσεων ἀλλὰ λίγη καί διαλεκτὴ ποῦ νά κατανοηθῆ ἡ ἀναγκαιότης των καί νά συνδεθοῦν μὲ τή ζωὴ καί τήν πράξι. « Do not teach too many subjects and what you teach, teach thoroughly », ἀφορίζει ὁ Whifhaed. (3)

Γι' αυτό ή έγχειρίσις πρέπει νά είναι θαρραλέα. πρέπει νά κοπή όλο τó άχρηστο ύλικό για νά μείνη σημαντικός χρόνος για τήν κοινωνική ζωή, για τήν άσκησι στο δημοκρατικό χριστιανικό και και έθνικό τρόπο ζωής, για πρακτικές και έλεύθερες άπασχολήσεις.

2. Νά γίνη ένότης συγγενών μαθημάτων στις μεγάλες τάξεις. Στις μικρές με τήν καθιέρωσι τής ένιαίας διδασκαλίας θά πρέπει νά γίνεται εύρεια έπεξεργασία ένός μικρού άριθμού ένοτήτων.

3. Σε μιά έποχή όπου καινούργιες έπιστήμες ξεφυτρώνουν και νέοι κλάδοι τών έπιστημών αναπτύσσονται, πού πιέζουν τή θύρα ένός παραγεμισμένου προγράμματος ή λύσις είναι νά δοθής έλεύθερος χρόνος για τις πρακτικές και έξωπρογραμματικές άπασχολήσεις, πού αναφέραμε πρωτύτερα. Η ποικιλία αυτών των άπασχολήσεων μπορεί ν' ανταποκριθής σε κάθε γνώσι και σε κάθε έπιστήμη (17). Με τέτοιες δραστηριότητες εύρύνεται ή παιδική πείρα, ή προσωπικότης του μαθητού αναπτύσσεται ένιαία και πολύπλευρα και ή ψυχική του υγεία διατηρείται γερή. Το σύγχρονο σχολείο δέν πρέπει νά περιορίση τους τροφίμους του στους τέσσερους τοίχους του σχολείου. Το πνεύμα και ό χαρακτήρας πρέπει ν' άσκηθούν στην πράξι και ό κοινωνικός αναλφαριθμητισμός πρέπει νά έξαλειφθής. Πρέπει ν' αναγνωρισθής βαθειά ότι ή κεντρική άγγραμματισύνη του λαού μας είναι χειρότερη από τήν αναγνωστική άγγραμματισύνη. Οι έξωπρογραμματικές δραστηριότητες είναι ό φυσικώτερος όρόμος συνδέσεως του σχολείου με τή ζωή. «Καλύτερα ένα δράμι πείρας, παρά έναν τόνο θεωρίας» (16) λέγει ό Dewey.

Στο II μέρος: Η διάταξις τής ύλης του Προγράμματος σχετίζεται με τή Μέθοδο Διδασκαλίας.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Λέφα Νρ : 'Ιστορία τής Έγκαιδεύσεως Ο.Ε.Σ.Β. 'Αθήναι 1942.
2. Hadow W. H and others : The Primary School. H.M.S.O. London 1956.
3. Whitehead A.N. : The Aims of Education. Williams and Norgate. London 1955.
4. Dewey J. : The School and the Child. University of Chicago Press 1936.
5. Judges A. V. : Pioneers of English Education chapter about Spenser written by Lauwerys I.A., London, Faber and Faber 1950.
6. Εηροτύρη 'Ηλ. : 'Εμπειρική και 'Επιστημονική Παιδαγωγική. "Έκδοσις «Νίκη» 'Αθήναι 1960 και
Κυριαζικίδη 'Ιω. — Κυριαζοπούλου Γ. : Στοιχεία Στατιστικής Ψυχολογίας και Παιδαγωγικής. 'Αθήναι 1960.
7. Report of a Consultative Committee. The Schoolmaster Publishing, London 1959.
8. 'Εξαρχοπούλου Νικ. : Γενική Διδακτική. Τόμος Α', 'Αθήναι 1946.
9. Κυριαζοπούλου Γ. : Αυτόματοποιήσις τής Τεχνικής και 'Ανθρωπισμός. "Έκδ. Καμπανά, 'Αθήναι 1961.
10. Memorandum on Curriculum : Published for the Association of Assistant Mistresses. University of London Press 1950.
11. Fleming C. M : Research and the Basic Curriculum: University of London Press. 1952.
12. Mellor Edna, Education through Experience. Blackwell Oxford 1955.
13. Σούρλα Εύρ. : Συγκεντρωτική Διδασκαλία και Νεώτερον Πρόγραμμα, 'Αθήναι 1935.
14. Παντελιού Νικ. : Τρίμορφον Σχολείον Ζωής. Τυπ. Σεραφειμίδου. Σ:δηρόκαστρον, 1959.
15. Χριστοδουλοπούλου 'Ιω. : 'Η 'Ιδιαιτέρα Πατρις του Μαθητού και τó έργον του διδασκάλου ως παιδαγωγού. Περ. Σχολικά Χρονικά. 'Αθήναι Μάιος—'Ιούνιος 1962.
16. Dewey J. : Experience and Education Mac Millan. N. York. 1938.
17. Jacks L. P : Education Through Recreation University of London Press 1932.
18. Daniel M V. : Activity in the Primary School, Blackwall. Oxford. 1955,

ΕΛΕΥΘΕΡΑΙ ΓΝΩΜΑΙ

ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ ΠΕΡΙ ΑΝΩΤΑΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ ΑΒΑΣΙΜΑ ΚΑΙ ΑΥΘΑΙΡΕΤΑ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Υπό ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΕΥΔΗ Ph. D.

Είς τὸ Δελτίον Τύπου τῆς Ἐθνικῆς Στατιστικῆς Ὑπηρεσίας Ἑλλάδος τῆς 24-9-1962, διαβάζομεν τὰ ἀκόλουθα : « Ἡ Πελοπόννησος καὶ ἡ Στερεὰ Ἑλλάς ἔχει μεγαλυτέραν ἀναλογίαν σπουδαστῶν ».

« Εἰς τὸ προσφάτως ἐκδοθέν, ὑπὸ τῆς Ἐθνικῆς Στατιστικῆς Ὑπηρεσίας, τεύχος « Ἀνωτάτη Ἐκπαίδευσις » τοῦ Ἀκαδημαϊκοῦ ἔτους 1960 - 61, μεταξὺ τῶν ἄλλων ἀναφέρονται συγκριτικὰ στοιχεῖα, μεταξὺ πληθυσμοῦ καὶ ἀριθμοῦ φοιτητῶν ἐκάστης γεωγραφικῆς περιοχῆς τῆς χώρας. Συγκεκριμένως, ὁ πληθυσμὸς τῆς Ἀττικῆς εἶναι 24,5% τοῦ συνολικοῦ πληθυσμοῦ τῆς χώρας, ἐνῶ ἡ ἀναλογία σπουδαστῶν γ ε ν ν η θ ἔ ν τ ω ν εἰς Ἀττικὴν ἦτο 20,5% τοῦ συνόλου τῶν σπουδαστῶν. Εἰς τὰς περισσοτέρας περιοχάς, παρουσιάζεται μικρότερον ποσοστὸν σπουδαστῶν ἀπὸ τοῦ πληθυσμοῦ, εἰς τὴν Κρήτην, Ἡπειρον καὶ Ἐπτάνησον τὸ ἴδιον ποσοστὸν, ἐνῶ εἰς τὴν Πελοπόννησον παρουσιάζεται σημαντικῶς ἠϋξημένον. Συγκεκριμένως ὁ πληθυσμὸς τῆς Πελοποννήσου εἶναι 13% τοῦ συνόλου, ἐνῶ οἱ σπουδασταὶ οἱ προερχόμενοι ἐκ Πελοποννήσου ἀνῆλθον εἰς 17,5% τοῦ συνολικοῦ ἀριθμοῦ σπουδαστῶν. Ἐπίσης εἰς τὴν Στερεὰν Ἑλλάδα καὶ Εὐβοίαν, τὸ ποσοστὸν σπουδαστῶν εἶναι ἠϋξημένον ἔναντι τοῦ ποσοστοῦ τοῦ πληθυσμοῦ (Πληθυσμὸς 9,5%, σπουδασταὶ 10,5%) ».

Τὰ ποσοστὰ τὰ ὅποια ἀνακοινοῦνται διὰ τοῦ ΔΕΛΤΙΟΥ ΤΥΠΟΥ τῆς Ε.Σ.Υ.Ε. καθὼς ἐπίσης καὶ τὰ ἐκ τούτων συμπεράσματα, πρέπει νὰ σχολιασθοῦν διττῶς. Ἀφ' ἑνὸς μὲν διὰ τῆς Κοινῆς Λογικῆς καὶ ἀφ' ἑτέρου διὰ Στατιστικῶν Κριτηρίων.

Α'. Κριτήριον Κοινῆς Λογικῆς

Διὰ τοῦ Κριτηρίου τῆς κοινῆς Λογικῆς ἐξεταζόμενα, ὀδηγοῦν εἰς τὴν διαπίστωσιν ὅτι ἡ Ε.Σ.Υ.Ε. ἔσφαλεν εἰς τὴν προσπάθειάν της ὅπως συγκρίνη στοιχεῖα τὰ ὅποια ὡς ἐκ τῆς φύσεώς των δὲν ἐπιδέχονται σύγκρισιν ἢ συγκρινόμενα ὀδηγοῦν εἰς αὐθαίρετα συμπεράσματα.

Οἱ φοιτηταὶ διαφόρων Ἰδρυμάτων Ἀνωτάτης Ἐκπαιδεύσεως τῆς πατρίδος μας, κατὰ τὴν Ε.Σ.Υ.Ε., διάγουσιν σήμερον τὸ 20-32 ἔτος τῆς ἡλικίας των. Ἐγεννήθησαν δηλαδὴ κατὰ τὴν περίοδον 1930 - 1942. Κατὰ τὴν περίοδον ἐκείνην ὁ πληθυσμὸς τῆς πατρίδος μας ἐνεφάνιζε ἐντελῶς διάφορον σύνθεσιν τῆς σημερινῆς. Συγκεκριμένως ὁ Νομὸς Ἀττικῆς συμπεριλαμβανομένων τῶν Ἀθηνῶν — Πειραιῶς — Προαστείων, κατὰ τὸ ἔτος 1936 π.χ. ὑπελογίζετο εἰς 800.000 περίπου κατοίκους. Ὑπελογίζετο δηλαδὴ εἰς ποσοστὸν 10 - 11% περίπου τοῦ τ ὅ τ ε πληθυσμοῦ τῆς πατρίδος μας. Κατὰ τὴν τελευταίαν ὁμῶς ἀπογραφὴν (1960) ὁ πληθυσμὸς τῆς ἐν λόγω περιοχῆς ἐδιπλασιάσθη. Ἀνῆλθε καὶ ὑπερέβη τὸν ἀριθμὸν τῶν 1.500.000 κατοίκων καὶ συνιστᾷ κατὰ τὴν Ε.Σ.Υ.Ε. ποσοστὸν 24,5% τοῦ σ η μ ε ρ ι ν ο ὕ πληθυσμοῦ τῆς πατρίδος μας. Τοῦτο σημαίνει ὅτι ἕνα μεγάλο ποσοστὸν ἐκ τῶν 700.000 τῆς διαφορᾶς, ἐκ τοῦ ποσοστοῦ δηλονότι τῶν 15 - 14% τῆς σημειωθείσης αὐξήσεως, συνιστάμενον κυρίως ἐκ νέων, ἐγκατέλειψεν τὸν τόπον τῆς γεννήσεώς του (ἐπαρ-

χίαν) και εγκατεστάθη μόνιμος εις τήν Ἀττικὴν κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς τελευταίας 25ετίας. Ὅσοι δέ, ἐκ τοῦ ἐν λόγῳ ποσοστοῦ, φοιτοῦν σήμερον εἰς Ἀνώτατα Ἐκπαιδευτικὰ Ἰδρύματα, θεωροῦνται λόγῳ πιστοποιητικοῦ γεννήσεως, ὡς προερχόμενοι ἐκ τῶν ἐπαρχιῶν. Ταυτοχρόνως ὁμοῦ υπολογίζονται μεταξύ τῶν κατοίκων τῆς Ἀττικῆς ὡς διαμενοντες ἐκεῖ, καὶ συγκρίνονται πρὸς τὰ σ η μ ε ρ ι ν ἄ δημογραφικὰ δεδομένα.

Κατὰ συνέπειαν ἡ σύγκρισις τῶν στοιχείων: «Τόπος γεννήσεως Φοιτητῶν» — «Ποσοστὸν ἐπὶ τοῦ συνόλου τῶν φοιτητῶν Ἑλλάδος» ἔπρεπε νὰ γίνῃ πρὸς τὰ Δημογραφικὰ δεδομένα τῶν ἐτῶν 1930 - 1942, ὅτε δηλαδὴ οἱ σήμερον φοιτοῦντες εἰς τὰ Ἀνώτατα Ἐκπαιδευτικὰ Ἰδρύματα, ἐγεννήθησαν. Συγκεκριμένως διὰ τὴν περίπτωσιν τῆς Ἀττικῆς ἡ σύγκρισις ἔπρεπε νὰ γίνῃ πρὸς τὸν πληθυσμὸν 800.000 κατοίκων τοῦ 1939 π.χ. καὶ οὐχὶ πρὸς τὸν σημερινὸν πληθυσμὸν τοῦ 1.500.000 κατοίκων. Μία τοιαύτη σύγκρισις θὰ παρείχε ἐντελῶς διάφορον εἰκόνα τῆς συνθέσεως τῶν φοιτητῶν τῶν Ἀνωτάτων Ἐκπαιδευτικῶν Ἰδρυμάτων τῆς πατρίδος μας ἀπὸ ἀπόψεως τόπου γεννήσεως τῶν φοιτητῶν. Συγκεκριμένως θὰ ἐνεφανίζετο ὁ Νομὸς Ἀττικῆς μετὰ τῆς πρωτεύουσας — Πειραιῶς — Προαστείων μὲ ἀριθμὸν 800.000 κατοίκων τὸ 1936 ἢτοι 10 - 11% τοῦ συνολικοῦ πληθυσμοῦ τῆς πατρίδος μας ἀποστέλλων, ἐκ τοῦ πληθυσμοῦ τούτου, ποσοστὸν 20,6% σπουδαστῶν εἰς τὰ Ἀνώτατα Ἐκπαιδευτικὰ Ἰδρύματα τῆς πατρίδος μας. Ἡ εἰκὼν δηλαδὴ τῆς συγκρίσεως θὰ ἦτο ὑπὲρ τῆς περιοχῆς τῆς Ἀττικῆς καὶ εἰς βάρος τῆς ἐλληνικῆς ἐπαρχίας.

Διὰ τ' ἀνωτέρω, τὰ συμπεράσματα τῆς Ε.Σ.Υ.Ε. ἐλέγχονται, διὰ τοῦ Κριτηρίου τῆς Κοινῆς Λογικῆς, ὡς ἀβάσιμα καὶ αὐθαίρετα καὶ ἐξ ὑπαρχῆς ἀνακριδῆ.

Ἡ ἀνακρίθεια καὶ ἡ αὐθαιρέσια θὰ ἐνεφανίζοντο καὶ δι' ἄλλης συγκρίσεως. Ἐὰν δηλαδὴ ἡ Ε.Σ.Υ.Ε. ἐπεχείρη σύγκρισιν τῶν στοιχείων «Τόπου Μονίμου Διαμονῆς Γονέων τῶν φοιτητῶν» — «Ποσοστὸν Φοιτητῶν», τότε θὰ ἀντελαμιδάνετο τὴν πλάνην τῆς. Τὰ στοιχεῖα αὐτὰ τὰ ἔχει ἡ Ε.Σ.Υ.Ε. ἀλλὰ παραδόξως τ' ἀποσιωπᾷ. Οὕτω: Διὰ τὸν ἀριθμὸν I, 14 τεύχους τοῦ ἔτους 1962 ΑΝΩΤΑΤΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΙΣ, ἐπὶ τῶν στοιχείων δηλ. τῶν ὁποίων ἐβασίσθησαν τὰ συμπεράσματα τοῦ ΔΕΛΤΙΟΥ ΤΥΠΟΥ, ἡ Ε.Σ.Υ.Ε. παρέχει τ' ἀκόλουθα στοιχεῖα ἐν σελίδι 8.

Π Ι Ν Α Κ Ξ

Ποσοστὰ ἐπὶ τοῖς % τῶν σπουδαστῶν κατὰ γεωγραφικὴν διαμέρισμα γεννήσεως καὶ γεωγραφικὴν διαμέρισμα κατοίκων γονέων.

Γεωγραφικὸν Διαμέρισμα	Γεωγρ. Διαμέρισμα Γεννήσεως % (α)	Γεωγρ. Διαμέρισμα κατοικίας γονέων % (β)
1. Νομὸς Ἀττικῆς	20,6	30,1
2. Λοιποὶ Νομοὶ Στερεᾶς Ἑλλάδος καὶ Εὐβοίας	10,5	8,6
3. Πελοπόννησος	18,1	14,5
4. Ἴονιοι Νῆσοι	2,4	1,7
5. Θεσσαλία	7,3	6,7
6. Κρήτη	6,4	3,8
7. Ἡπειρος	4,3	3,7
8. Νῆσοι Λιγαίου	4,5	3,6
9. Μακεδονία	18,1	18,3